

Збірник наукових праць

2. Arnold I. V. Author's commentary in the novel of John Fowles «The Woman of the French Lieutenant». *Izv. Academy of Sciences of the USSR. Ser. Lit. and Language.* v. 44. No. 5. 1985. P. 393-406.
3. Radzievskaya T.V. Keeping a diary as a type of communicative activity *Reference and problems of text formation.* М., 1988. P. 95-117.
4. Salinger J.D. Nine Stories. Franny and Zooey. Raise High the Roof Beam, Carpenters. Moscow: Progress Publishers, 1982. P. 303-359.
5. Churilina L.N. (). Lexical structure of a literary text (communicative and anthropocentric aspects): Textbook. Benefit. Magnitogorsk: Magu, 2000. 102 p.

ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ ДІЄСЛОВОМ «LASSEN» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Ганна Кулинич

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

У німецькій мові існують особливі дієслова, які досить часто викликають труднощі при перекладі на рідну мову у студентів, які вивчають німецьку як іноземну. Це відбувається у зв'язку з тим, що дані дієслова мають певні граматичні і лексичні властивості, аналогів яких немає в українській мові. Вельми проблемним в цьому плані є дієслово «lassen», яке стало своєрідним каменем спотикання для багатьох, хто вивчає німецьку в силу його граматичних особливостей вживання.

Серед мовознавців, які досліджують проблеми модальності, прийнято вважати, що в німецькій мові модальних дієслів шість: *wollen, mögen, müssen, sollen, können, dürfen*. В даному питанні лінгвісти одноставні. Що стосується інших дієслів з модальним значенням, то з приводу їх включення до групи модальних ведуться активні суперечки.

Граматичний статус дієслова *lassen* також є предметом постійних дискусій германістів в силу його широкої семантики. Одні дослідники включають дієслово *lassen* до групи модальних (U. Abraham, 1988; P. Eisenberg, 1994; B. Rolland, 1997; G. Helbig, 1995 і ін.), інші ні (A. Redder, 1983; U. Engel, 1996; G. Diewald, 1999; R. Müller, 2001 і ін.) [1]. В силу своєї специфіки висловлювати широкий спектр значень дане дієслово отримало велике поширення в сучасній німецькій мові.

В якості самостійного дієслова *lassen* висловлює значення 'залишати (предмет)'; 'забувати' (в поєднанні з дієсловами *stehen* 'стояти', *hängen* 'висіти', *liegen* 'лежати' і з обставинами місця); 'залишати, покидати, кидати'. Як модальне дієслово, *lassen* має наступну семантику: 'спонукати (когось)'; 'давати привід (комусь.)', '(по)служити причиною (приводом) (до чогось)'; 'веліти, змушувати, доручати'; 'дозволяти, допускати, давати (можливість)'; *sich lassen* 'могти' [2]. Як бачимо, дієслово *lassen* здатне висловлювати не тільки модальне значення, а й може виступати як самостійне смислове дієслово.

Здавалося б, за своєю семантикою дієслово *lassen* нагадує модальні дієслова *sollen* і *dürfen*. Він може виражати можливість як дієслово *dürfen*, а також необхідність як дієслово *sollen*. Об'єднуючим всі три дієслова є те, що і можливість, і необхідність щоразу продиктовані волевиявленням іншої особи. З іншого боку, між дієсловом *lassen* і двома іншими дієсловами є одна вельми істотна відмінність. Якщо при дієсловах *sollen* і *dürfen*

Text et culture. Випуск 7.

суб'єктом речення завжди є особа, що безпосередньо використовує надану кимось можливість (дозвіл) або виконує чиюсь вимогу, трактуються ним як необхідність, а саме особа, яка потребує або дозволяє, замовчується, то в реченнях з дієсловом *lassen*, навпаки, в суб'єктивному реченні представлена саме особа, яка потребує або дозволяє, а той, до кого ставиться вимога або кому дозволяється що-небудь зробити, передається об'єктом в знахідному відмінку. Виходить, що одна і та ж ситуація залежно від обраного дієслова постає по-різному: в одному випадку (*sollen, dürfen*) вихідним пунктом при передачі ситуації є виконавець дії, а в іншому (*lassen*) – той, хто її ініціює.

Таким чином, семантична структура модального дієслова *lassen* неоднорідна, в ній співіснують значення модальності необхідності і можливості.

Інтерес до цього питання посилює і наявність однокореневих утворень: *lässig* 'повільний, млявий'; *lasch* 'слабкий; ледачий'; *lass* 'втомлений, слабкий', *veranlassen* 'спонукати; давати привід, (по)служити причиною (приводом)'; *auslassen* 'випускати, пропускати; упускати; опускати'; *ablassen* 'відпускати; слабшати; залишати в спокої'; *Nachlass (m)* 'ослаблення, зменшення; припинення'; *verlassen* 'залишати, покидати'; *zulassen* 'допускати, вирішувати, дозволяти' і ін. [4].

Порівняння дієслова *lassen* з однокореневою лексикою показує, як різоче не схожі в своїх значеннях дієслово і однокореневі слова (*lässig* 'повільний, млявий; ледачий', *lasch* 'млявий, слабкий; ледачий', *Nachlass (m)* 'ослаблення, зменшення; припинення'). Отже, виникає питання, як виникло таке співвідношення – 'необхідність / можливість', 'залишати, відпускати' і 'слабшати'.

В історії німецької мови спостерігається два шляхи семантичного розвитку дієслова *lassen*. Один шлях семантичного розвитку дієслова *lassen* не призводить до формування модального значення, інший шлях зміни семантики сприяє розвитку модального значення ('залишати, відпускати, надавати свободу дії' → 'давати можливість / дозвіл'). Велика історична глибина дієслова *lassen* (поряд із власне модальними дієсловами), його високий ступінь граматикалізації (аж до здатності функціонувати як частка *lass* в значенні 'нехай', 'хай'), а також його вживання без частки *zu* дає нам підставу погодитися з деякими лінгвістами (U. Abraham, 1988; P. Eisenberg, 1994; B. Rolland, 1997; G. Helbig, 1995 і ін.) в тому, що дієслово *lassen* необхідно включити до групи модальних дієслів.

Звернення до історії та етимології дієслова *lassen* дозволяє побачити динаміку семантичного розвитку і поставити питання про механізм формування його функціонально-граматичних особливостей.

Сучасне дієслово *lassen* в модальному значенні демонструє функціонально-граматичну однозначність, виконуючи дозволяючу функцію: модальне значення дієслова *lassen* 'дозволяти', 'веліти', 'наказувати' пов'язано з семантичним компонентом волевиявлення іншої особи.

Почнемо розгляд граматичних властивостей дієслова «*lassen*» з його модальних значень, перше з яких перекладається на українську «веліти, змушувати, доручати». Якщо дієслово «*lassen*» не відноситься до модальних дієслів, а лише має відтінок модальності, то чому він, як і інші модальні дієслова, не вимагає частки «*zu*» перед інфінітивом:

Die Lehrerin ließ den Schüler Hausaufgaben machen. – Вчителька веліла учню зробити домашню роботу.

Der Lektor hat mich diesen Text schreiben lassen. – Лектор доручив мені написати цей текст.

Збірник наукових праць

Примітно, що в Perfekt «lassen» має право обійтися без префіксу ge-, тому що перед ним стоїть ще один інфінітив «schreiben».

Виконуючи функцію модального дієслова, lassen має значення дати, дозволити (а також спонукати) що-небудь зробити:

Lassen Sie ihn schlafen! – Дайте йому поспати!

Diese Aufgabe lässt sich lösen. – Це завдання можна вирішити. (Вона дає себе вирішити.)

Das lässt sich hören. – Це можна послухати (наприклад, про привабливу пропозицію).

Er lässt Sie grüßen. – Він передає Вам свої вітання.

Der Chef lässt uns an der Konferenz teilnehmen. – Шеф дозволяє нам брати участь в конференції (або: посилає нас на конференцію).

Lassen Sie sich Ihren Arbeitsplatz zeigen. – Нехай Вам покажуть (дайте, попросить показати) Ваше робоче місце.

Lass uns gehen! - Давай підемо! Підемо! (= *Wollen wir gehen! Gehen wir!*)

Дієслово «lassen» в модальному значенні може мати значення дозволу і перекладається як «дозволяти, робити можливим, дозволяти». Наприклад: *Ich habe meinen Kugelschreiber zu Hause liegen lassen. Lässt du mich deinen Kugelschreiber nehmen?* – Я залишив свою ручку вдома. Чи ти дозволиш мені взяти твою ручку?

Крім модального значення «lassen» може вживатися і як неперехідне дієслово. Як неперехідне дієслово воно має цілий ряд самостійних значень:

1) в значенні «забувати, залишати»:

Ich habe mein Lehrbuch auf dem Tisch liegen lassen. – Я забув свій підручник на столі.

Die Eltern haben ihre Kinder zu Hause gelassen. – Батьки залишили своїх дітей вдома.

2) в значенні «кидати, переставати, припиняти»:

Er hat Rauchen gelassen. – Він кинув палити.

Laß das Rauchen! – Припини палити!

Як перехідне дієслово «lassen» має значення відмовлятися від чого-небудь або ж розлучатися з будь-ким.

Sie ließ von ihrer Meinung. – Вона відмовилася від своєї думки.

Die Mutter kann von ihrem Sohn nicht lassen. – Мати не може розлучитися зі своїм сином.

На базі дієслова «lassen» утворюється особлива граматична конструкція «sich lassen + Infinitiv», яка використовується замість пасиву, щоб описати дію або процес. Наприклад:

Das Wasser lässt sich trinken. – Цю воду можна пити;

Diese schwierige Übung lässt sich machen. – Цю складну вправу можливо виконати;

Der Wein lässt sich gut trinken. – Вино дуже добре п'ється;

Viele Krankheiten lassen sich heilen – багато хвороб можуть бути вилікувані;

Die Tür lässt sich öffnen – двері можуть бути відкриті.

В минулому часі:

Viele Krankheiten haben sich heilen lassen – багато хвороб могли бути вилікувані;

Die Tür hat sich öffnen lassen – двері могли бути відчинені (Perfekt).

Тепер розглянемо різні додаткові значення, в яких дієслово lassen вже використовується як допоміжне дієслово і має свої особливості перекладу.

Перше допоміжне значення lassen – доручати комусь щось зробити (тобто робити щось не самому). В українській мові є жарт, коли говорять: «Я підстригся», то можна відповісти: «Сам підстригся? Вийшло на диво рівно!». У німецькій мові така ситуація не

Text et culture. Випуск 7.

виникає, адже коли німці стрижуться, вони говорять не «*ich schneide meine Haare*», а «*ich lasse meine Haare schneiden*». Дослівний переклад цієї фрази підібрати досить складно, але самий наближений варіант – це «я доручаю підстригти своє волосся». Тобто я не сам беру в руки ножиці і стрижу себе, а йду до когось і за моїм дорученням це робиться. В українській мові ми говоримо: «я помив машину», «я завірив документи», «я полагодив велосипед», не маючи на увазі, що ми зробили це особисто. Ось в німецькій мові, якщо ми не зробили це особисто, ми говоримо за допомогою дієслова *lassen*:

Ich lasse mein Auto waschen. – Я мию моє авто. (дослівно я доручаю помити свою машину);

Ich lasse mein Fahrrad reparieren. – Я ремонтую свій велосипед. (дослівно я доручаю полагодити мій велосипед).

Ось тут вже проявляється модальність цього дієслова. При утворенні минулого часу ми не будемо ставити *lassen* в форму Partizip II:

Ich habe meine Haare schneiden lassen. – Я підстригся;

Ich habe mein Auto waschen lassen – Я помив машину.

Тут ми не ставимо ні дієслово *lassen* в третю форму Partizip II, ні основне дієслово. Це відбувається саме за правилами вживання модальних дієслів у Perfekt або в інших складних (за утворенням) часових формах [2].

Наступне значення – це щось дозволяти чи не дозволяти:

Ich lasse meine Kinder fernsehen. – Я дозволяю своїм дітям дивитися телевізор;

Lass mich raus! – Дозволь мені вийти;

Sie hat mich nicht gehen lassen. – Вона не дозволила мені піти (вона не відпустила мене).

Четверте значення дієслова *lassen* – це заклик до дії, на кшталт українського «гайда». Для цього дієслово *lassen* ставиться в форму Imperativ - наказовий спосіб. Наприклад:

Lass uns Musik hören! – Давайте послухаємо музику;

Lass uns reisen! – Вирушаймо у подорож!

П'яте значення цього дієслова – це щось середнє між «дозволяти» і «закликати до дії». В цілому, ніяких особливостей, дієслово знову вживається в формі Imperativ:

Lass mich heute Abend die Rechnung bezahlen! – Дозволь мені цього вечора оплатити рахунок!

Lassen Sie mich bitte sagen! – Дозвольте мені сказати.

Це, зрозуміло, далеко не всі особливості унікального в своєму роді дієслова німецької мови. Він має величезний лексичний потенціал, який повністю розкривається завдяки різним супроводжуючим його дієсловам і контексту. На граматичних властивостях дієслова «*lassen*» можна проводити ціле і повномасштабне наукове дослідження. Але в даній публікації нам вдалося висвітлити лише деякі його граматичні властивості, які ми виявили на базі конкретних прикладів зі своєї навчальної практики.

1. Balakyna A. A. Mekhanyzm formirovaniya funktsyonal'no-hrammatycheskoj spetsyfyky leksycheskoho polia modal'nosty (na materyale nemetskoho iazyka): dys. ... kand. fylol. nauk.Tomsk, 2012.219 s.

2. Deutsche Grammatik. Winnytsja: Nowa Knyha, 2007. 279 s.

3. Duden. Das Bedeutungswörterbuch. W. Eckey, J. Folz, H. Hartmann.Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverl, 1993.Bd. 10.797 s.

**ОСОБЛИВОСТІ ЕТИМОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Людмила Негурица

магістрантка факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Четверікова О.Р.

Однією з характерних рис збагачення словникового складу будь – якої мови є здатність мови виражати невідоме через відоме, позначаючи нове через наявні знаки, додавати нові значення, змінювати словникову парадигму. Отже, найважливішою умовою існування мови є її безперервний розвиток, який виражається в появі нових слів. Процес пізнання світу, поява нових понять, зміни в суспільному житті (зокрема, пандемія COVID-19, прогрес у науці і техніці) відбуваються безперервно, що створює необхідність їхньої номінації. В англійській мові щорічно з'являється велика кількість нових слів, що вимагає від дослідників не тільки фіксувати, а й систематизувати та аналізувати їх.

Англійська мова має у своєму словниковому складі лексику, що є вельми різною з огляду на джерела її походження. Етимологія типового слова сучасної англійської мови вкрай рідко виявляється чіткою, оскільки те чи інше слово могло бути запозичене до мови за посередництва іншої мови або ж кількох інших мов, та пройти тривалий період адаптації, аби перейти з розряду неологізмів до слів, що вважаються питомо англійськими навіть носіями англійської мови. Відтак, проблема етимології лексичних одиниць сучасної англійської мови постає об'єктом наукового інтересу багатьох дослідників, тобто є актуальною.

Важливим засобом поповнення вокабуляру сучасної англійської мови є неологізми. Більшість із дослідників, що працюють у цьому напрямку, у своїх студіях звертають увагу на неологізацію як важливий чинник оновлення сучасної англійської мови. Так, особливостям процесів неологізації в сучасній англійській мові присвячено дослідження М.О. Князева «Про деякі особливості процесів неологізації в сучасній англійській мові» [6, с. 57-60]. Неологізми у британському та американському варіантах англійської мови вивчає Н.А. Єрошкіна у роботі «Неологізми в англійській і американській мовах» [2, с. 47-52]. Вивченням особливостей творення неологізмів у сучасній англійській мові займається О.В. Малярчук у дослідженні «Особливості творення неологізмів-телескопізмів у сучасній англійській мові (на матеріалі лексикографічних джерел)» [9, с. 127-140]. Комунікативно-прагматичні функції сучасних англомовних неологізмів досліджує Л. М. Чумак у роботі «Комунікативно-прагматичні функції сучасних англомовних неологізмів» [10, с. 88-91]. Цей же дослідник у своєму дисертаційному дослідженні «Лексичні інновації в англомовному медійному дискурсі початку XXI століття: структурний і лінгвопрагматичний аспекти» звертає увагу на своєрідність формування й функціонування лексичних інновацій в англомовному медійному дискурсі [11, с. 55-59]. Неологічний потенціал англомовного дискурсу мас-медіа також стає об'єктом фахових студій у роботах М.Е. Жукової «Сучасні форми представлення неологізмів у англомовному дискурсі мас-медіа» [3, с. 105-110] та Ю.В. Кобенко «Функції неологізмів в американських ЗМІ XXI століття» [7, с. 231-250].